

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
МАЛОГО БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Досліджуються особливості фінансування підприємств малого в умовах перебігу трансформаційних процесів в економіці України та світовій економічній системі. Аналізуються проблеми створення ефективної системи фінансового забезпечення малих підприємств, зокрема, банківського фінансування, інвестиційних вкладень та венчурного фінансування.

Ключові слова: фінансування, малий бізнес, мікрокредитування, фонди венчурного фінансування.

Teacher O.A.Zilhalova – Transcarpathian
branch of Kyiv Slavistic University

The financial providing activities for small business enterprises:
problems and solutions

The peculiarities of small business` financing in transformational changes of the economy of Ukraine and the world economic system are investigated in this article. The problem of forming an effective system of financial security of small business, in particular, bank financing, investment and venture funding are also analyzed.

Key words: financing, small business, microloan, venture financing funds.

Зважаючи на вагому роль малого бізнесу у процесі розвитку трансформаційної економіки України функціонування цього сектору приваблює увагу державних органів, а також громадських та фінансових установ від моменту виникнення України як незалежної держави у 1991 році. За деякими оцінками, проте, цей період можна продовжити навіть до початку періоду перебудови в Радянському Союзі, коли почали виникати перші кооперативи, засновані на колективній, а не на державній власності. Історія розвитку малого підприємництва в нашій державі, як бачимо, досить нетривала, беручи до уваги той факт, що малий бізнес більшості розвинутих держав

нараховує десятиліття інтенсивного розвитку. Так, вже протягом 70-х рр. ХХ ст. його важлива роль була визнана на міжнародному рівні.

Розвиток підприємств малого бізнесу супроводжується багатьма проблемами, серед яких не останню сходинку посідає проблема фінансового забезпечення функціонування. Падіння основних макроекономічних показників України мало свій негативний вплив на розвиток малого сектору економіки. Цьому сприяли такі тенденції, як обмеженість фінансово-кредитних ресурсів, уповільнення інвестиційної активності, розвиток кризи неплатежів, слабка конкурентоспроможність національних товарів в умовах превалювання імпорту, неврегульованість законодавчої бази та її часті зміни тощо.

Держава має реальний вплив на розвиток малого бізнесу через велику кількість важелів, посередництвом яких цей розвиток може ініціюватись або послаблюватись. На першому місці завжди знаходиться економічне стимулювання процесів діяльності малих підприємств насамперед з метою забезпечення їх фінансовими ресурсами в кількості, необхідній для заснування та ефективного розвитку кожного суб'єкта малого підприємництва, який потребує коштів та фінансових ресурсів. Найпоширенішими формами залучення капіталу є кредити чи інвестиції. Кредиторами або інвесторами можуть виступати комерційні структури, банки і банківські об'єднання, спеціалізовані інвестиційні фонди і компанії. Останні акумулюють кошти як від підприємств, так і від громадян з метою придбання часток у власності юридичних осіб. Після цього частина отриманого прибутку таких підприємств, направляється на виплату доходу інвесторам. По суті, великої різниці між фінансуванням бізнесу посередництвом отримання банківських кредитів і через отримання інвестицій у вигляді продажу частки участі в підприємстві немає. В першому випадку банк як інвестор отримує свої дивіденди у вигляді відсотків на кредит. В другому випадку підприємство розраховується з інвестором також частиною прибутку, але втрачає повну незалежність, оскільки інвестор залишає за собою контроль над бізнесом. Мале підприємство, як правило, не здатне надати повних гарантій повернення позики банку, особливо це стосується

новостворених підприємств. Тому часто єдиним джерелом фінансування малого бізнесу може виступати інвестор, який зацікавлений у відносно дешевому вкладенні коштів через невисоку ринкову вартість малого підприємства в українських реаліях. Ефективним виходом із такої ситуації є розвиток сфери мікрокредитування, коли банки зможуть надавати невеликі й головне дешеві кредити на короткотерміновій основі. При цьому власник малого підприємства, отримавши і використавши такий кредит, буде мати змогу забезпечити свою справу обіговими коштами, перейти межу окупності бізнесу та загалом впевнитись в ефективності обраної діяльності. Тому для потенційного отримувача банківської позики надзвичайно важливим є проведення детальної експертизи бізнес-проекту на стадії започаткування власної справи.

Малі підприємства в Україні працюють у середовищі підвищеного ризику і невизначеності через нестачу кадрів, які можуть професійно займатися бізнес-плануванням, прогнозуванням та управлінням фінансовими ресурсами. Задовольнити їхні потреби можуть фахівців банківської установи, які здатні дати об'єктивну фінансово-економічну оцінку перспектив розвитку конкретного бізнес-проекту, взяти на себе вищі ризики кредитування і запропонувати такий комплекс послуг, якого потребує сектор малого бізнесу.

Як свідчить світовий досвід, і в країнах з трансформаційною економікою, і в країнах розвинутого ринку комерційні банки не зацікавлені в кредитуванні малого і середнього бізнесу власними коштами через високий ризик операцій. Навіть в таких економічно розвинених країнах, як, наприклад, Німеччина, фінансова підтримка малого і середнього бізнесу здійснюється за рахунок державних коштів, управління якими доручено банкам сприяння розвитку економіки, що об'єдналися в групу KfW [1].

Вітчизняні комерційні банківські установи все ще недооцінюють технічні інтернет можливості доступу до широкого кола потенційних „малих” клієнтів та освоєння нових ринків, продуктів і послуг. Їм необхідно вивчати і впроваджувати сучасні технічні методики й стратегії банківського

обслуговування суб'єктів малого бізнесу. Адже за допомогою нових технологій можна адресно доходити до свого клієнта у сфері малого й середнього бізнесу. Банківська система має оволодівати необхідними технологіями й набувати досвіду ефективного проектного фінансування або інвестиційного посередництва.

Головними засадами діяльності комерційних банків у сфері мікrokредитування малого підприємництва повинні стати не лише аналіз забезпечення по кредиту, яке пропонує позичальник – мале підприємство, але насамперед аналіз його реального економічного становища, перспектив розвитку та завоювання ним своєї ніші на ринку. Тобто сьогодні функціональною складовою банківського обслуговування стає економічне прогнозування і консалтинг. Банкам необхідно фактично змінювати фокус свого професійного погляду на об'єкт кредитування у сфері малого бізнесу: дивитися на нього не як на результат, а як на процес розвитку, його проміжну динамічну точку. Тут необхідно бачити не лише те, що є на теперішній час, а зосереджувати увагу насамперед на тому, що може бути – бачити в перспективі можливості розвитку конкретного об'єкта кредитування та прогнозувати його результат і власний прибуток, що набуває стратегічного характеру. Тобто мають паралельно відбуватися як процедури оцінки ризиків, так і оцінки перспектив.

На міжнародному рівні важливість надання мікrokредитів як існуючим, так і новоствореним малим підприємствам була не так давно визнана на законодавчому рівні. Тільки в 2003 році Рада Європи вперше наголосила для країн-членів ЄС приділити відповідну увагу розвитку сектору мікrokредитування з метою заохочення малих підприємств ефективно функціонувати і розвиватись. При цьому було здійснене визначення мікrokредиту, який став вважатись позикою, що не перевищує 25 тис. євро (на даний момент близько 180 тис. грн.) [3].

Хоча важливість сектору мікrokредитування була визнана не так давно, саме явище надання позик незначного розміру для розвитку бізнесу в

європейських країнах існує ще з 19-го століття, коли провідними установами надання мікропозик були ощадні й кооперативні банки. В сучасності ощадні й кооперативні банки Франції[4] та Іспанії співпрацюють з неприбутковими організаціями, які надають послуги бізнес підтримки та інформують малі підприємства про діяльність таких установ. У Великобританії певна кількість кредитних спілок впроваджує в дію програми, спрямовані на мікрокредитування малих підприємств, що є членами спілки[5]. Поширюється мікрокредитування і в країнах, які нещодавно стали членами Європейського Союзу (Польщі, Угорщині, Словаччині), проте банки неохоче займаються наданням мікропозик без державних гарантій, а якщо й надають, то під відсотки, які в багатьох випадках перевищують суму кредиту [3].

Особливого значення в умовах інноваційного типу розвитку світової економіки набуває організація фінансової підтримки інноваційного малого і середнього підприємництва через створення фондів венчурного фінансування інноваційної діяльності або інших державних та регіональних фондів підтримки науково-інноваційної сфери[2]. Виникнення венчурних фондів та венчурних фірм у світі було зумовлено необхідністю фінансування дрібного наукомісткого бізнесу: вони створювались як інвестиційні компанії малого інноваційного бізнесу. Як правило, малі інноваційні компанії і навіть країни об'єднують свої кошти для фінансування певних інноваційних проектів. Характеристиками малих інноваційних фірм виступають вузька спеціалізація, концентрація матеріально-технічних і фінансових ресурсів за обраним напрямком досліджень, можливість швидкої переорієнтації на інші напрямки. Тому малі венчурні підприємства мають користуватись підтримкою держави та великих компаній, яким не вигідно займатись розробкою нових технологій самостійно через ризик зазнати збитків. Зокрема, таким компаніями є монополії, що застосовують венчурний бізнес як інструмент розширення власного науково-технічного потенціалу.

Отже, проблема доступу до недорогих фінансових ресурсів для малого підприємництва залишається актуальною як в умовах розвинутої європейської

економіки, так і в умовах економіки України. При цьому варто наголосити на наступному:

1. Вільний доступ до фінансових ресурсів для малого бізнесу є не тільки проблемою нестачі грошей для розвитку, а й соціальною проблемою, оскільки часто створення малого підприємства або реєстрація приватним підприємцем є виходом для безробітних, жінок та молоді, тобто в даному випадку мікрокредитування здатне вирішити соціальні проблеми безробіття та зайнятості окремих прошарків населення держави.

2. Якщо банки оцінюють мікрокредитування як джерело високого ризику та нестабільних доходів через значні витрати на надання позик, то для підприємців важкий доступ до фінансових ресурсів слугує головною перешкодою і для створення підприємства, і для його ефективного розвитку.

3. Сфері мікрокредитування потрібна державна підтримка, що може здійснюватись посередництвом гарантування державою повернення мікропозик, податкових пільг для банків, які займаються мікрокредитуванням тощо.

4. Важливим є розвиток нових інституцій, які займаються мікрокредитуванням. До таких можна віднести мікрофінансові установи, трасти, фонди та благодійні неприбуткові організації, що займаються наданням вузькоспеціалізованих послуг у створенні малих підприємств.

5. Нарешті, для стабільного функціонування малого бізнесу крім мікрокредитів важливими є також нефінансові послуги, такі як навчання персоналу, допомога у створенні фірми, ведення бухгалтерської звітності, вирішення можливих проблем у судах тощо, які можуть надавати спеціалізовані установи, як громадські, так і державні.

6. Інноваційний тип розвитку в загальносвітових масштабах вимагає створення та підтримку нових утворень – венчурних підприємств. Фінансування такого бізнесу вимагає об'єднання коштів та зусиль держави і великих підприємств. Зокрема, повинна існувати державна підтримка структур, які виступають засновниками фондів венчурного фінансування з метою

розвитку наукомістких галузей економіки. Така підтримка може виявлятися у вигляді преференцій в оподаткуванні виділених на розвиток інноваційної діяльності коштів, законодавчій підтримці ініціатив, що стосуються оптимізації та активізації інноваційного дрібного та середнього бізнесу.

Література

1. Кужель О. Макроперешкоди українського мікрокредитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: http://www.academia.org.ua/index.php?p_id=95&id=313
2. О.Лапко. Реформування системи управління інноваційною діяльністю / Олена Лапко // Регіональна економіка. – 1999. - №1. – 65-74.
3. Comission staff working document: Microcredit for European small businesses. – Brussels, 2004. – 17 p.
4. Caixa Catalunya and Fundacio Un Sol Mon [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: www.unsolmon.org
5. Credit Unions are members of European Association of Co-operative banks [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: www.gebc.org.
6. Savings Banks are members of the European Group of Savings Banks [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: www.savings-banks.com.